

SOC 706 - úkol č. 3

podzim 2004

Téma: Násilí

Násilí dětí a mladistvých je v současné době problémem, o němž se stále častěji diskutuje nejen v souvislosti s nejzávažnějšími a zároveň nejviditelnějšími případy, kterými jsou vraždy páchané dětmi, ale i v souvislosti se vzrůstajícím počtem méně závažných činů k nimž patří např. vzájemná šikana žáků škol, případně násilí páchané dětmi na zvířatech. Není to jen problém České republiky, ale i světa, a to především světa euroamerické kultury.

Mediálně zřetelně se k jednotlivým případům vyjadřují zejména psychologové při hledání konkrétních příčin u konkrétních pachatelů, popř. právníci a politici - k právním důsledkům (možnosti potrestání) nebo nutnosti reagovat změnou příslušné právní úpravy. Již méně se přitom však publikují snahy hledat širší, společenské příčiny nárůstu počtu a frekvence násilných činů dětí a mladistvých.

Protože můžeme bezesporu konstatovat, že dětské násilí, za které považujeme činy, které by v případě, že by jejich pachatelé byli starší 15 let byly považovány za trestné, poškozují zájmy společnosti široce a masivně - morálně, materiálně i hodnotově, lze tuto situaci nepochybně vyhodnotit jako vážnou a celospolečensky nebezpečnou. Domníváme se, že pokud nedojde k zásadní změně přístupu k výchově dnešní dětské generace, může to vést ke vzniku hrozby reálného nebezpečí pro vývoj celé společnosti nejen tím, čeho se mohou některé děti v budoucnu dopustit, tedy jejich akutní agresivitou, ale i vzrůstem

agresivity latentní, potencionální, tedy k jejímu zběžnění a přijímání za normální způsob chování.

Cílem výzkumu je přispět k pochopení příčin dětské agresivity a faktorů, které se na jejím vzniku a vývoji podílejí, zejména se pokusit zjistit vztah dětského násilí a poměrů jejich rodiny - jejího společenského postavení a vztahů uvnitř rodiny, především rodičů k těmto dětem, se zvláštním přihlédnutím k působení médií.

Výzkumná otázka: Proč se některé děti dopouštějí násilností?

Odvozené otázky: Z jakých sociálních vrstev tyto děti pocházejí?
Jak vnímají násilí prezentované v médiích?
Jaké jsou vztahy v rodinách, ze kterých pochází?

Kontext výzkumu:

Pravděpodobně důležitější než vnější, materiální podmínky rodiny jsou však její vnitřní vztahy. S dlouhodobě špatnou materiální situací rodiny, která nepříznivě ovlivňuje její život, mohou být spojeny stres a zvýšené riziko násilného nebo agresivního chování mezi rodiči navzájem anebo ve vztazích rodičů k dětem, nebo naopak pocity bezmoci a rezignací na rodičovskou výchovnou roli - dítě je ignorováno, není mu věnována pozornost, není kontrolováno. Na druhou stranu jsou ale obdobné problémy i v sociálně silných, výborně postavených rodinách.

Lze předpokládat, že násilnické dítě bude postrádat pozitivní emoce, převládat budou emoce negativní a nedostatek empatie pro pocity druhých a soucitu, tedy že pokud bude vystaveno takovému chování v rodině, bude jej přejímat a pokračovat v něm.

Významným faktorem je nezáměr o dítě, jeho malá či žádná kontrola a vedení, ignorování. Odhlédneme-li od faktu, že se jedná o formu psychického týrání (tedy také svého druhu násilné chování vůči dítěti, které se pro něj takhle může stát běžným vzorcem chování, který přeneseme do svého vlastního jednání), jde o vytvoření emočního a podnětového vakua, které si dítě nejjednodušeji, bez námahy, vyplní právě médii - televizí, filmy, počítačovými hrami, přičemž násilí v nich prezentované pak považuje za běžný způsob jednání a jako takový jej převezme do své hodnotové, emocionální a osobnostní výbavy.

Skutečnost, že děti se násilných činů, a to i toho nejtěžšího kalibru, vždy dopouštěli a dopouštět budou, je nepopiratelným faktem. V současné době se právě ocitáme v období, kdy se otázka dětského násilí opět dostala na vrchol zájmu veřejnosti. Smyslem výzkumu není hledat odpověď na otázku, zda četnost a intenzita násilností oproti minulosti roste či klesá. K tomu účelu slouží jiné výzkumy, které již v minulosti proběhly. Ani primárně hledat řešení, která povedou k nápravě. My se chceme dobrat odpovědi na základní otázku „PROČ?“ vůbec k těmto jevům dochází, protože teprve znalost odpovědi na tuto otázku nám může pomoci zaujmout k problému jasný postoj a až následně jej přetavit v adekvátní způsob a formu řešení.

Operacionalizace:

Operacionalizace bude založena na nalezení ukazatelů pro:

- a) sociální postavení rodiny - za indikátory zvolíme dosažené vzdělání rodičů, počet členů rodiny, souhrn všech příjmů v rodině a rozlohu bytu v metrech čtverečních,

- b) postoj ke vnímanému násilí - indikátory bude četnost sledování pořadů po 22,00 hod., struktura sledovaných pořadů, počet akčních filmů v rodinné videotéce, množství počítačových her s násilnou tematikou,
- c) rodinné vazby - tady za indikátory zvolíme počet fyzických útoků mezi rodiči ve sledovaném vzorku, počet hodin, které rodina stráví jakoukoli společnou činností za týden, vzdálenost bydliště od bydliště prarodičů a četnost návštěv mezi příbuznými.

Strategie výzkumu:

Výzkum navrhujeme provést na dvou skupinách. V jedné budou děti, které se dopustili alespoň jednoho deliktu násilné povahy se svými rodiči a v druhé, kontrolní skupině, budou děti bez jakéhokoliv deliktu, také s rodiči. V každé ze dvou skupin bude 1000 respondentů.

Při realizaci navrhujeme spolupracovat s orgánem sociálně právní ochrany dětí (tzn. obecní úřad obce s rozšířenou působností) a základními školami ve správním obvodu tohoto orgánu formou výběrových dotazníkových šetření. Prostřednictvím OSPOD zajistit vyplnění dotazníků při jeho pohovorech s dětmi s násilným deliktem, popř. při návštěvě v rodině. Ve spolupráci se školami provést šetření v odpovídající kontrolní skupině tvořené dětmi, které se nedopustili násilí a následně provést statistické srovnání obou skupin.

Možné použití výsledků:

Pokud výzkum potvrdí předpoklady, že citový chlad, nezájem rodičů podporuje násilné chování dětí a stejně tak sledování násilí v médiích je příčinou agresivity dětí, lze výsledky

využít např. k podpoře realizace projektů zaměřených na rozvoj volnočasových aktivit dětí - center volného času, sportovních a kulturních aktivit. Dalším možným způsobem využití je podpora zvýšení tlaku na provozovatele médií, aby zobrazování násilí buď ukončili nebo omezili časově a obsahově, popř. jeho zobrazování prováděli ve výchovně přijatelném kontextu.

Významným způsobem využití výsledků by samozřejmě měla být i veřejná informační kampaň, v níž budou zdůrazňovány příčiny současného stavu a snaha o jejich odstranění, a která by tak měla vytvořit protiváhu k často veřejností (bohužel i některými politickými představiteli) prezentovaným zjednodušeným, zjednodušujícím a populárním až populistickým návrhům řešení formou zvýšené represe - např. snížení věkové hranice trestní odpovědnosti nebo trestní postih rodičů za činy svých dětí.

Literatura:

- Beasley, R. 2000. „Violence is a learned behavior, say researchers at Wake Forest University“. *www.eurekalert.org*.
- Blažek, B. 1995. *Tváří v tvář obrazovce*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Čermák, I. 1998. *Dětská agrese*. Brno: Akademické nakladatelství CERM.
- Čírtková, L. 2004. „Násilí a sex v médiích“. *Psychologie dnes* 5: 22-23.
- Erb, H. 2000. *Násilí ve škole a jak mu čelit*. Praha: Amulet.
- Forney, M. 2004. „China's School Killings“. *Time*: 25
- Jung, R. „Mladí vrazi končí v dětských domovech.“ *Lidové noviny* 13.9.2004.

- Kolektiv autorů. 2002. *Zkušenosti policistů z besed na školách a výchovných akcí pro mládež*. Sborník.34:36. Praha:Tiskárny MV.
- Pöthe,P. 2004. „Vnitřní hranice dětských zločinců“. *Psychologie dnes* 11: 17-19.
- Říčan,P. a D. Pithartová. 1995. *Jak vést děti k rozumnému užívání médií*. Praha:Portál.
- Semrád,J. 1996. *Mládež a sociálně negativní jevy*:Sborník referátů ze semináře. 81:85. Praha:Vydavatelství PA ČR.
- Webster-Doyle,T. 2002. *Proč mě pořád někdo šikanuje? : rady jak zvládat malé tyrany*. Praha:Pragma.
- Zoubková, I., J. Nikl a V. Černíková. 2001. *Kriminalita mládeže*. Praha:Vydavatelství PA ČR.
- Zoubková,I. 2002. *Kontrola kriminality mládeže*. Pelhřimov:Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.

Mgr. Bohuslav Fiala, učo: 144230

Martin Kinzl, učo: 63143

Jana Novosadová: učo: 156265

Komentář:

Váš projekt je celkem dobrý,ale moc dlouhý! Projekt má být opravdu max.4. strany (váš má 6!). Proto působí spíš jako esej. Popis tématu má přes 1 str. - a přitom by tam tato část nemusela být vůbec. V části Kontext výzkumu by bylo dobré říci, na jakých teoretických konceptech stavíte - popř. zda a jaké výzkumu byly provedeny před Vámi. (V této souvislosti mě napadá - zkuste si zjistit něco o tzv. "moral panic"- myslím, že autorem tohoto konceptu je J.Cohen).

K metodologické části bych možná ještě dodala zvažení možných metodologických problémů (a etických a dalších). U literatury - u webu se píše i datum, kdy jste si to stáhli.

E.Hrešanová